

**U.S - JAPAN RELATIONS
AND THEIR IMPLICATIONS
FOR EUROPE**

THOMAS A. ZIMMERMANN

Εισαγωγή:

Η Εμφάνιση μιας Τρι-Πολικής Παγκόσμιας Τάξης

Κατά την δεκαετία του 1980, η διπολική παγκόσμια τάξη η οποία είχε χαρακτηρίσει τις διεθνείς σχέσεις μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο γινόταν διαρκώς όλο και πιο παρωχημένη. Εξαιτίας της οικονομικής και πολιτικής ανατροπής του κομμουνιστικού μπλόκ, είχε πάψει η αντιπαλότητα μεταξύ της καπιταλιστικής Δύσης υπό την ηγεμονία των ΗΠΑ και της κομμουνιστικής Ανατολής υπό την ηγεμονία της Σοβιετικής Ένωσης. Πολιτικά, σήμερα, η παγκόσμια τάξη είναι μάλλον μονοπολική.

Παρόλα αυτά, η παγκοσμιοποίηση και η όξυνση του ανταγωνισμού είχαν ως αποτέλεσμα την αποδυνάμωση των στρατιωτικών και πολιτικών προτεραιοτήτων και την ενδυνάμωση των οικονομικών – τεχνολογικών. Το εθνικό κράτος, ως θεσμός, έχει χάσει την ισχύ του προς όφελος του οικονομικού παράγοντα, δηλαδή των πολυεθνικών επιχειρήσεων. Άρα, οι ΗΠΑ, η Ιαπωνία και η {Δυτική} Ευρώπη ασκούν πλέον, στη νέα τάξη πραγμάτων, την ηγεμονία.

1. Η Εξέλιξη της Τριάδας:

Ευρώπη, Ιαπωνία και ΗΠΑ

Η Ανάπτυξη της Σημερινής Παγκόσμιας Τάξης

Η κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης και του Συμφώνου της Βαρσοβίας οφείλεται στον οικονομικό-τεχνολογικό ανταγωνισμό της Δύσης. Ο τότε Σοβιετικός ηγέτης Μιχαήλ Γκορμπατσόφ προσπάθησε να αναστρέψει την κατάσταση ανεπιτυχώς.

Έτσι, στην δεκαετία του 1990, οι ΗΠΑ έχουν απομείνει ως η μοναδική ηγεμονική δύναμη στρατιωτικά-πολιτικά (παρόλη την παρουσία μερικών περιφερειακών δυνάμεων όπως η Κίνα και η Ρωσία).

Αντίθετα, οικονομικά, οι ΗΠΑ δεν βρίσκονται σε ηγεμονική θέση μια που η Δυτική Ευρώπη και η Ιαπωνία τις ανταγωνίζονται. Ωστόσο, το κέρδος των τριών χωρών από την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης συνίσταται στα εξής:

- ◆ Αποφεύγεται από μέρους τους η στρατιωτική δαπάνη η οποία στρέφεται τώρα σε άλλους παραγωγικούς σκοπούς.
- ◆ Αποκτήθηκε πρόσβαση στις νέες ελεύθερες αγορές της Ανατολικής

Ευρώπης και της Νοτιοανατολικής Ασίας (Βιετνάμ).

Οι τρεις παίκτες της Τριάδας: Ευρώπη, Ιαπωνία και ΗΠΑ

Ευρώπη: Ειρήνη και Ευφορία Μέσω Ολοκλήρωσης

Οι παράγοντες οι οποίοι έχουν διαμορφώσει την πολιτική θέση της Ευρώπης κατά την διάρκεια της τελευταίας δεκαετίας είναι οι εξής: Ο στόχος για ολοκλήρωση της Δυτικής Ευρώπης και η ένταξη της Ανατολικής Ευρώπης στους θεσμούς της Δύσης (NATO, ΕΕ). Εκτός από τον θεσμικό ανασχηματισμό, η ικανότητα δράσης της ΕΕ θα εξαρτηθεί και από την ολοκλήρωση της πολιτικής ένωσης και των στρατιωτικών δομών.

Οικονομικά, η ΕΕ αποτελεί σήμερα παγκόσμιο κέντρο. Η ολοκλήρωση του προγράμματος της κοινής αγοράς με την ελεύθερη διακίνηση αγαθών, υπηρεσιών, εργασίας και κεφαλαίου έχει δημιουργήσει μια τεράστια ενοποιημένη αγορά, γεγονός το οποίο έχει αυξήσει τον ανταγωνισμό στην ΕΕ καθώς και την ισχυροποίησή της χάρη στις εμπορικές συμφωνίες με τις μη-Ευρωπαϊκές χώρες, την συμμετοχή της ως μέλος στις GATT/WTO σε ένα μη-προστατευτικό περιβάλλον σε μερικές χώρες που έχουν μέχρι τώρα κυριαρχήσει στο Ευρωπαϊκό εξωτερικό εμπόριο.

Υπάρχουν προοπτικές για περαιτέρω ανταγωνισμό στην Ευρώπη μέσω της ολοκλήρωσης της Νομισματικής Ένωσης και της διεύρυνσης της ΕΕ. Το EURO ως πιθανή παγκόσμια νομισματική μονάδα, ιδιαίτερα έναντι του Δολαρίου και του Γιέν, θα μπορούσε να αποδώσει επιπρόσθετα κέρδη στην Ευρώπη και να αυξήσει το πολιτικό και οικονομικό βάρος της σε παγκόσμια βάση.

Παρόλα αυτά, η άκαμπτη δομή των αγορών εργασίας στις περισσότερες περιοχές της ηπειρωτικής Ευρώπης μπορεί να κλονίσει την κοινωνική και πολιτική σταθερότητα και να ωθήσει τους πολιτικούς να ζητήσουν προστασία από ανταγωνιστές έξω από την Ευρώπη. Επίσης, η ανάληψη της εξουσίας από σοσιαλιστικές κυβερνήσεις σε όλες τις κύριες Ευρωπαϊκές χώρες προκαλεί ανησυχίες που αφορούν την πιθανή εκμηδένιση του ανταγωνισμού λόγω υπερβολικού εναρμονισμού, πράγμα το οποίο θα βλάψει την οικονομική θέση της Ευρώπης.

Ιαπωνία: Το Ασθενέστερο Στοιχείο της Τριάδας

Μεταπολεμικά η Ιαπωνία έχει αποτελέσει τον ακρογωνιαίο λίθο της καπιταλιστικής, δημοκρατικής Δύσης στην περιοχή του Ειρηνικού. Η πολιτική της σταθερότητα, η οικονομική της δύναμη και η φιλειρηνική και φιλοαμερικάνικη εξωτερική της πολιτική την έχουν καταστήσει τον πιο σημαντικό στρατηγικό σύμμαχο των ΗΠΑ.

Παρόλα αυτά, ο ρόλος της άλλαξε μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου. Κατά πρώτον, το γεγονός ότι η απειλή από την Σοβιετική Ένωση έχει βαθμιαία μειωθεί έχει μειώσει τον ρόλο της Ιαπωνίας ως φυλάκιο ενάντια στον κομμουνισμό, τροποποιώντας επίσης και το πολιτικό της βάρος. Δεύτερον, το άνοιγμα των αγορών της Κίνας στο

εξωτερικό εμπόριο και επενδύσεις καθιστά την τελευταία ενδιαφέροντα εμπορικό συνεργάτη για όλες τις πιο σημαντικές εμπορικές χώρες συμπεριλαμβανομένων και των ΗΠΑ. Δεδομένων των δύσκολων σχέσεων μεταξύ Ιαπωνίας και Κίνας και του γεγονότος ότι η Κίνα μακροπρόθεσμα έχει περισσότερες δυνατότητες από την Ιαπωνία να ηγείται στην περιοχή, η θέση της τελευταίας μπορεί να αποδυναμωθεί.

Επίσης, οι εξελίξεις στην εσωτερική πολιτική της Ιαπωνίας, οι οποίες σηματοδοτήθηκαν με το τέλος της κυριαρχίας του Φιλελεύθερου Δημοκρατικού Κόμματος και τις συνακόλουθες αλλαγές στην κυβέρνηση, έχουν ήδη αποτελέσει αιτία αποδυνάμωσης της χώρας μέσα στην Τριάδα.

Μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, η στρατιωτική προστασία της Ιαπωνίας από τις ΗΠΑ καθώς και η βαθμιαία φιλελευθεροποίηση του παγκόσμιου εμπορίου επέτρεψε στην Ιαπωνία να στρέψει τις περισσότερες από τις επενδύσεις της σε τεχνολογικές περιοχές που ήταν κοντά σε καταναλωτικές αγορές οικοδομώντας έτσι ανταγωνιστική θέση σ' αυτούς τους τομείς και συνεισφέροντας στα πλεονάσματα του εμπορικού ισοζυγίου με την Ευρώπη και την Αμερική, γεγονός που είχε ως αποτέλεσμα να ηγείται οικονομικά όχι μόνο στην Ασία αλλά και στις παγκόσμιες αγορές.

Παρόλα αυτά, μια κρίση στο χρηματιστικό σύστημα στα τέλη της δεκαετίας του 1980 προκάλεσε την αρχή της αποδόμησης του «Ιαπωνικού Μύθου». Από τότε οι αναπτυξιακοί ρυθμοί των προηγούμενων δεκαετιών έχουν εξαφανιστεί, η ανεργία αυξάνεται συνεχώς ενώ η «Ασιατική κρίση» έχει αποδυναμώσει ακόμα περισσότερο την οικονομική και χρηματιστική θέση της Ιαπωνίας. Οι παρακάτω παράγοντες έχουν, επίσης, συντελέσει σ' αυτή την εξέλιξη:

- ◆ Βιομηχανίες σε άλλες περιοχές του κόσμου έχουν αντιγράψει και εφαρμόσει πολλά χαρακτηριστικά της Ιαπωνικής βιομηχανικής επιτυχίας όπως την αρχή της χρονικής ακρίβειας (kanban) ή τους μηχανισμούς της συνεχούς βελτίωσης (kaizen).
- ◆ Οι νέοι Ιάπωνες επιθυμούν όλο και περισσότερο να συμμετέχουν στον ήδη δημιουργημένο πλούτο, επιδιώκοντας ένα καλύτερο τρόπο ζωής παρά να θυσιάζουν τη ζωή τους στην εταιρία τους και το έθνος τους όπως έκαναν οι γονείς τους.
- ◆ Η ισόβια απασχόληση εξαφανίζεται υποσκάπτοντας εν μέρει την σταθερότητα η οποία ήταν ένα από τα θεμέλια της Ιαπωνικής επιτυχίας μετά τον πόλεμο. Αυτό συνδυαζόμενο με την έλλειψη επαρκούς κοινωνικής ασφάλισης και συστημάτων συνταξιοδότησης ως επίσης και την ασταθή οικονομική ανάπτυξη έχει ως αποτέλεσμα την αύξηση των ρυθμών αποταμίευσης και ως εκ τούτου την μείωση της κατανάλωσης και της επίδρασης αρκετών προγραμμάτων δημόσιας δαπάνης.

Ίσως η αιτία της αποδυνάμωσης της Ιαπωνίας βρίσκεται στο γεγονός ότι το κοινωνικοοικονομικό σύστημα της χώρας χαρακτηρίζεται από μια στατική αντίληψη σταθερότητας, από αρχές αρχαιότητας, κατανομή των παραγόντων παραγωγής μάλλον

μέσω δικτύων παρά αγορών και από τον συντεχνιακό χαρακτήρα του οικονομικού συστήματος, αρχές μη συμβατές με την σημερινή δυναμική οικονομία της παγκοσμιοποίησης η οποία ακολουθεί κατά πολύ τις γραμμές του Αμερικάνικου καπιταλισμού.

Για να επανακτήσει την ανταγωνιστικότητά της, η Ιαπωνία θα πρέπει να διαλύσει τις παρούσες οικονομικές και πολιτικές δομές και τα επονομαζόμενα «σιδηρά τρίγωνα» μεταξύ των πολιτικών, γραφειοκρατών και επιχειρηματιών. Συνεπώς, η χώρα θα πρέπει να απαιτήσει μια δυνατή κυβέρνηση.

ΗΠΑ: Ο Αδιαφιλονίκητος Πρωταγωνιστής :

Μετά το τέλος του ψυχρού πολέμου, οι ΗΠΑ είναι η μοναδική υπερδύναμη. Η επίδειξη της στρατιωτικής ισχύος τους στον Πόλεμο στον Κόλπο το 1991 ή η πρόσφατη εισβολή «Αλεπού της Ερήμου» στο Ιράκ τον Δεκέμβριο του 1998 και η διπλωματική ανάμιξη τους στην πρώην Γιουγκοσλαβία είναι επιδείξεις που μόνο οι ΗΠΑ μπορούν και είναι πρόθυμες να παρουσιάσουν σε παγκόσμια κλίμακα.

Στην εσωτερική πολιτική, η χώρα είναι το ίδιο σταθερή. Παρόλη την (περιστασιακή;) αποδυνάμωση των πολιτικών θεσμών λόγω των πρόσφατων υποθέσεων και σκανδάλων στον Λευκό Οίκο, η παρελθοντική εμπειρία υποδεικνύει ότι το πολιτικό σύστημα των ΗΠΑ είναι αρκετά σταθερό έτσι ώστε η χώρα να διατηρήσει την πολιτική της ελευθερία να κινείται σε διεθνές επίπεδο οποιαδήποτε στιγμή.

Επίσης, η εντυπωσιακή οικονομική ανάκαμψη των ΗΠΑ χάρη στις «ευλύγιστες» αγορές εργασίας και σε μια πάρα πολύ αποδοτική και μεγάλη αγορά κεφαλαίου έχει καθιερώσει την χώρα ως ηγέτη στην τεχνολογία της πληροφορίας και έχει συνοδευτεί από μια εκπληκτική μείωση των πρωτύτερα υπερβολικών ελλειμμάτων στους τρέχοντες λογαριασμούς. Η χώρα έχει, ακόμα, δημιουργήσει εκατομμύρια νέα επαγγέλματα, τα δύο τρίτα από τα οποία σε ειδικευμένους τομείς των αγορών εργασίας με πάνω από τον μέσο όρο εισοδήματα.

Όλοι οι οικονομικοί δείκτες δείχνουν προς μια διαρκή, αντιπληθωριστική οικονομική διεύρυνση και θαυμάσιες προοπτικές για την οικονομία της χώρας στο τέλος αυτής της δεκαετίας. Συνεπώς, οι ΗΠΑ μπορούν να θεωρηθούν ως το δυνατότερο στοιχείο της τριάδας.

2. Πολιτικές Σχέσεις ΗΠΑ-Ιαπωνίας: Μικρές Επιπτώσεις για την Ευρώπη

Πολιτικές Σχέσεις ΗΠΑ-Ιαπωνίας: Μια Στρατηγική Συμμαχία

Μετά την συνθηκολόγηση της φασιστικής Ιαπωνίας στο τέλος του Β΄

Παγκόσμιου Πολέμου, η Ιαπωνία γρήγορα έγινε σημαντικός σύμμαχος των ΗΠΑ στον Ειρηνικό. Ως η μοναδική μη-κομμουνιστική αναπτυγμένη δύναμη στην περιοχή, ήταν ακρογωνιαίος λίθος για την εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ.

Η κύρια βάση των αμφίπλευρων πολιτικών σχέσεων είναι το Άρθρο 9 του Ιαπωνικού Συντάγματος από την μια πλευρά ως επίσης και η Συνθήκη Ειρήνης του San Francisco και η Συνθήκη Ασφαλείας μεταξύ των ΗΠΑ και της Ιαπωνίας από την άλλη.

Με το Άρθρο 9 του Συντάγματος, η Ιαπωνία έχει παραιτηθεί από το δικαίωμα να κηρύξει πόλεμο σε οποιαδήποτε άλλη χώρα ή να χρησιμοποιήσει ή να απειλήσει ότι θα χρησιμοποιήσει στρατιωτική δύναμη ως μέσο ρύθμισης διεθνών προστριβών. Έτσι, δεν έχει οικοδομήσει στρατιωτικές δυνάμεις πέρα από τις απολύτως απαραίτητες για αυτοάμυνα (Jietai).

Αντίστοιχα, η Συνθήκη Ειρήνης του San Francisco το 1951 έθεσε τέλος στην Αμερικάνικη κατοχή και έδωσε την εθνική κυριαρχία πίσω στην Ιαπωνία και η Συνθήκη Ασφαλείας παρείχε προστασία στη χώρα από εξωτερικές εχθροπραξίες, βασισμένη στην εγκατάσταση αμερικάνικων στρατευμάτων στην Ιαπωνία. Η Συνθήκη Ασφαλείας αντικαταστάθηκε από μια άλλη συνθήκη το 1960 η οποία διασφαλίζει την τακτική αμφίπλευρη διαβούλευση σε θέματα ασφάλειας και δίνει σε κάθε μια από τις δύο χώρες το δικαίωμα να απαιτήσει άμεση γνωμοδότηση αν διακυβεύεται η διεθνής ειρήνη ή ασφάλεια στην Άπω Ανατολή. Επίσης, η συνθήκη αυτή επιτρέπεται να αντικατασταθεί με μέτρα των ΗΠΑ τα οποία διατηρούν την ασφάλεια και την ειρήνη στην περιοχή.

Τον Απρίλιο του 1996, οι κατευθυντήριες γραμμές που αφορούν την προβλεπόμενη από την Συνθήκη Ασφάλειας συνεργασία αναθεωρήθηκαν. Οι νέες κατευθυντήριες γραμμές άμυνας περιλαμβάνουν κανόνες για συνεργασία

- A. σε κανονικές συνθήκες (δηλ. σε καιρό ειρήνης),
- B. σε περίπτωση στρατιωτικής επίθεσης κατά της Ιαπωνίας,
- Γ. όταν αναφαίνεται σημαντικός κίνδυνος για την Ιαπωνική ειρήνη και ασφάλεια εξαιτίας καταστάσεων σε περιοχές κοντά στην Ιαπωνία.

Λεπτομερειακοί κανόνες έχουν θεσπιστεί για το τελευταίο σκέλος της συνεργασίας δεδομένης της μείωσης της Σοβιετικής απειλής από την μια και της επιθετικής εξωτερικής πολιτικής της Κίνας και της διαμάχης στην Κορέα από την άλλη. Παρόλα αυτά, οι νέες κατευθυντήριες γραμμές έχουν κατά κάποιο τρόπο υποσκάψει τον αυστηρά φιλειρηνικό προσανατολισμό της Ιαπωνικής εξωτερικής πολιτικής και έχουν εκληφθεί άσχημα από τους γείτονες της Ιαπωνίας στην περιοχή.

Σήμερα, η συνθήκη αυτή συνεχίζει να είναι μεγάλης σπουδαιότητας για την Ιαπωνία αφού η παρουσία αμερικάνικων στρατιωτικών δυνάμεων στην περιοχή αναγνωρίζεται πλατιά ως παράγοντας σταθερότητας και εμποδίζει την Ιαπωνία να οικοδομήσει εκ νέου μεγάλες δικές της στρατιωτικές δυνάμεις οι οποίες θα θεωρούνταν σοβαρή απειλή από τους γείτονές της.

Παρόλα αυτά, υπάρχει ανερχόμενη αντίσταση ενάντια της παρουσίας των αμερικάνικων στρατιωτικών δυνάμεων στην χώρα. Ο Ιαπωνικός πληθυσμός έχει γίνει

λιγότερο πρόθυμος να ανεχτεί την παρουσία των δυνάμεων των ΗΠΑ όπως καταμαρτυρήθηκε από το δημοψήφισμα της Οκινάβα για την εγκατάσταση των αμερικάνικων στρατευμάτων. Παρόλο που τα στρατεύματα αποσύρθηκαν από την Οκινάβα, συνολικά η αμερικάνικη στρατιωτική παρουσία στην Ιαπωνία θα παραμείνει βασικά στα ίδια επίπεδα όπως και πριν.

Προοπτικές για Μελλοντική Εξέλιξη: Τροποποιημένοι Ρόλοι

Η αμφίπλευρη σχέση μεταξύ ΗΠΑ και Ιαπωνίας παραμένει ένας από τους κύριους πυλώνες ασφάλειας στον Βόρειο Ειρηνικό. Παρόλα αυτά, θα μπορούσε να επιτευχθεί μια «πολυπλευρικότητα» στην περιοχή με κύριους πρωταγωνιστές την Ιαπωνία, την Κίνα, την Ρωσία και τις ΗΠΑ. Η ίδρυση του ASEAN Φόρουμ το 1993 είναι ένα άλλο στοιχείο που θα μπορούσε να προσανατολίσει προς την ίδια κατεύθυνση, συμπεριλαμβάνοντας και τα Νοτιοανατολικά Ασιατικά Έθνη, τα οποία αντιπροσωπεύονται από το ASEAN. Παρόλα αυτά, δεν είναι ακόμα βέβαιο αν αυτή η τάση για «πολυπλευρικότητα» σε ένα πλήρες πολύπλευρο σύστημα ασφάλειας το οποίο θα μπορούσε κάποτε να καταστήσει την συμμαχία ΗΠΑ-Ιαπωνίας παρωχημένη.

Αν και η σπουδαιότητα της συμμαχίας έχει μειωθεί μετά το τέλος της Σοβιετικής απειλής, υπάρχει ακόμα αρκετός κίνδυνος για αστάθεια στην Περιοχή. Παραδείγματα τέτοιων προστριβών είναι η συνεχής αναταραχή μεταξύ της Βόρειας και Νότιας Κορέας, η ένταση μεταξύ της Λαϊκής Δημοκρατίας της Κίνας και της Ταϊβάν ή οι διαμάχες που αφορούν τα πλούσια σε πηγές νησιά Spratly στην Νότια θάλασσα της Κίνας, η οποία είναι ένας οικονομικά σημαντικός συγκοινωνιακός δρόμος που οι ΗΠΑ ενδιαφέρονται να κρατήσουν ανοικτό. Επίσης, ο μελλοντικός ρόλος της Κίνας στην περιοχή δεν είναι ακόμα ξεκάθαρος.

Εν κατακλείδι, η Ιαπωνία συνεχίζει να παίζει σημαντικό ρόλο στην περιοχή ως σύμμαχος των ΗΠΑ - αν και η φύση όπως και οι πηγές των πιθανών απειλών και συγκρούσεων έχει αλλάξει από την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης.

Επιπτώσεις για την Ευρώπη: Δεν Υπάρχει Λόγος Ανησυχίας

Η Ευρώπη ενδιαφέρεται μόνο περιφερειακά για τις σχέσεις Ιαπωνίας-ΗΠΑ σε περιοχές που σχετίζονται με την συνολική πολιτική ή την αμυντική πολιτική. Οι Ευρωπαϊκές ζώνες ενδιαφέροντος παραμένουν κυρίως εστιασμένες στην ίδια την Ευρωπαϊκή ήπειρο, στην Μεσογειακή περιοχή, σε μερικές περιοχές της Βόρειας και Κεντρικής Αφρικής και στην Ανατολική Ατλαντική Περιφέρεια. Αναλογικά, δεν υπάρχουν ζώνες Ιαπωνικής πολιτικής ή στρατιωτικής επιρροής στην περιοχή που καλύπτεται από την Ευρωπαϊκή κυριαρχία.

Η Ευρωπαϊκή πολιτική ασφάλειας βασίζεται κυρίως στο NATO και στην μάλλον αδύναμη ακόμα συνεργασία με την Δυτική Ευρωπαϊκή Ένωση, μια στρατιωτική

συμμαχία στην Δυτική Ευρώπη. Οι Ευρωπαίοι θα συνεχίσουν να βασίζονται στην υποστήριξη των ΗΠΑ στα θέματα ασφάλειας στο άμεσο μέλλον, αφού δεν μπορούν να δράσουν συντονισμένα μόνοι τους όπως έχει δείξει η κρίση στην πρώην Γιουγκοσλαβία.

Συμπερασματικά, οι ΗΠΑ έχουν αναλάβει τον κεντρικό ρόλο στην πολιτική παγκόσμιας ασφάλειας. Ο μόνος κίνδυνος για την Ευρώπη θα ήταν αν οι ΗΠΑ μετατόπιζαν τμήματα των προσπαθειών της εξωτερικής τους και αμυντικής τους πολιτικής από την υπερατλαντική στην υπερείρηνηκή σφαίρα. Τέτοιοι φόβοι όμως είναι μάλλον αβάσιμοι. Επίσης, η Ευρώπη παραμένει μια στρατηγική βάση μεταφοράς στρατιωτικών τμημάτων για τις αμερικάνικες επιχειρήσεις στην Εγγύη και Μέση Ανατολή και στην Μεσογειακή περιφέρεια. Η παρουσία των αμερικάνικων στρατευμάτων στην Δυτική Ευρώπη συνεχίζει να εγγυάται την ειρήνη όσο η κατάσταση στην Ρωσία παραμένει ασταθής και όσο υπάρχει πιθανή τρομοκρατική απειλή από την Βόρεια Αφρική και από την Εγγύη και Μέση Ανατολή.

Μία εναλλακτική λύση που έχουν οι Ευρωπαίοι για να αποφύγουν την περιθωριοποίηση σε τομείς γενικής πολιτικής και πολιτικής ασφάλειας είναι να βελτιώσουν τις αμφίπλευρες πολιτικές σχέσεις με καθένα από τα άλλα δύο μέλη της τριάδας. Τέτοιες ενέργειες έχουν πρόσφατα υπάρξει αν και δεν είναι βέβαιο ότι τα ανάλογα προγράμματα θα αποφέρουν συμπαγή αποτελέσματα.

Η δεύτερη εναλλακτική λύση, η οποία φαίνεται να είναι προτιμητέα, είναι η υιοθέτηση συνεργασίας μέσα σε πολύπλευρους οργανισμούς έτσι ώστε να ελαχιστοποιηθεί ο κίνδυνος αποκλεισμού. Μια τέτοιου είδους συνεργασία θα περιοριζόταν πιθανώς στην επίλυση παγκόσμιων περιβαλλοντολογικών προβλημάτων, στο διεθνώς οργανωμένο έγκλημα, σε ενέργειες διατήρησης της ειρήνης ή στη βοήθεια ανάπτυξης και θα ενθάρρυνε την παγκόσμια αποδοχή τέτοιων πολιτικών. Από την άλλη πλευρά, οι διαδικασίες διαπραγματεύσεων μέσα σε τέτοιους οργανισμούς είναι χρονοβόρες, τα αποτελέσματα τείνουν να μετριάζονται και προβλήματα ανακύπτουν όταν οι χώρες αρνούνται να εφαρμόσουν διεθνώς προσδιορισμένους κανόνες.

Παρόλα αυτά, ο ρόλος των τριών ηγετικών δυνάμεων της τριάδας για μια τέτοια πολύπλευρη συνεργασία δεν πρέπει να υποτιμηθεί αφού έχει ήδη γίνει φανερό από παρελθοντική εμπειρία (για παράδειγμα, η Ευρωπαϊκή ολοκλήρωση έχει αποτελέσει ένα μοντέλο για την GATT) ότι η συνεργασία τους δίνει την αναγκαία ώθηση για την επίτευξη αντικειμενικών στόχων.

3. Οικονομικές Σχέσεις ΗΠΑ-Ιαπωνίας: **Μεγάλη Αλληλεξάρτηση με την Ευρώπη**

Οικονομικές Σχέσεις ΗΠΑ-Ιαπωνίας: Υπαγωγή σε Πολιτικούς Σκοπούς

Ενώ η συνεργασία των μελών της τριάδας είναι αρμονική σε τομείς γενικής πολιτικής, έχουν συχνά ανακύψει συγκρούσεις στις οικονομικές και ιδιαίτερα στις

εμπορικές σχέσεις, που κατά καιρούς έχουν φέρει τις χώρες αυτές στο χείλος εμπορικών πολέμων.

Το ίδιο ισχύει για τις οικονομικές σχέσεις ΗΠΑ-Ιαπωνίας. Εκτός από τις προστριβές σε συγκεκριμένες κατηγορίες αγαθών, υπάρχουν επίσης δομικά προβλήματα στις εμπορικές σχέσεις ΗΠΑ-Ιαπωνίας: Η Ιαπωνία, ενώ έχει ωφεληθεί από το άνοιγμα των αγορών στις άλλες χώρες της τριάδας, έχει κρατήσει τις δικές της αγορές κλειστές μέσω ρυθμίσεων που κυμαίνονται από τον εν μέρει γελοίο διοικητικό προστατευτισμό μέχρι όλων των ειδών δομικών εμποδίων που υπάρχουν στον συντεχνιακό χαρακτήρα ολόκληρου του οικονομικού συστήματος, με αποτέλεσμα να δημιουργήσει ένα υπερβολικά θετικό εμπορικό ισοζύγιο προς όλες τις παγκόσμιες περιοχές και ιδιαίτερα έναντι των ΗΠΑ. Το πλεόνασμα αυτό έχει χρησιμοποιηθεί για εξαγωγές κεφαλαίου και για εξωτερικές άμεσες επενδύσεις, οι οποίες είχαν ως σκοπό να εξασφαλίσουν τις προμήθειες εκεί όπου η Ιαπωνία έχει αποκτήσει οικονομική κυριαρχία ως επίσης και την πρόσβαση σε υπερπόντιες αγορές σε όλο τον κόσμο συμπεριλαμβανομένων και των ΗΠΑ.

Προοπτικές για Μελλοντική Ανάπτυξη: Αυξανόμενος Ανταγωνισμός

Κατά την δεκαετία του 1990, οι δύο ακόλουθες αλλαγές στις οικονομικές σχέσεις ΗΠΑ-Ιαπωνίας είχαν ως αποτέλεσμα την μετατόπιση δύναμης από την Ιαπωνία στις ΗΠΑ.

Πρώτον, η μεγάλη οικονομική κρίση που χαρακτήριζε την Ιαπωνία απομυθοποίησε το νεομερκαντιλιστικό μοντέλο του Ιαπωνικού εμπορίου. Δεύτερον, το αμερικάνικο επιχειρηματικό μοντέλο πλαισιωμένο από την συνεχόμενη φιλελευθεροποίηση και παγκοσμιοποίηση όλο και περισσότερο θέτει τους κανόνες για τα άλλα μέλη της τριάδας. Η πρώην οικονομική υπεροχή της Ιαπωνίας σε σύγκριση με τις ΗΠΑ έχει τελειώσει.

Οι σχετικές θέσεις των δύο χωρών δεν προβλέπεται να αλλάξουν στο άμεσο μέλλον. Εκτός των δομικών προβλημάτων που υποβόσκουν στην Ιαπωνία, η χώρα δεν έχει ακόμα αποκτήσει μια νέα οικονομική και πολιτική ταυτότητα. Η θέση της αποδυναμώνεται ακόμα περισσότερο από το γεγονός ότι περιβάλλεται από χώρες δυνατές σε πηγές και αρκετά φιλόδοξες σε οικονομικό και πολιτικό επίπεδο για να κλονίσουν την ακόμα κυριαρχική θέση της Ιαπωνίας στον Ανατολικό Ειρηνικό. Η οικονομική και πολιτική αποδυνάμωση της Ιαπωνίας επιτρέπει στις ΗΠΑ να διατηρήσουν την ένταση στις οικονομικές σχέσεις.

Οικονομικές Επιπτώσεις για την Ευρώπη: Αποφεύγοντας την Περιθωριοποίηση

Όπως έχει ήδη επισημανθεί, λόγω της μεγάλης οικονομικής αλληλεξάρτησης

των μελών της τριάδας, οι διαμάχες είναι μάλλον ο κανόνας παρά η εξαίρεση. Ειδικότερα σε ό,τι αφορά την Ευρώπη, εκτός από τις διαμάχες σε συγκεκριμένες κατηγορίες αγαθών, όπως το αγροτικό εμπόριο, υπάρχουν και εκείνες που αφορούν την πολιτική αεροπορία και, πιο πρόσφατα, τους περιορισμούς εισαγωγής μπανάνας. Επίσης, οι εμπορικές σχέσεις Ιαπωνίας-ΕΕ έχουν ενταθεί εξαιτίας των υψηλών Ιαπωνικών εξαγωγών αυτοκινήτων και ηλεκτρονικών στην Ευρώπη.

Αναφορικά με τις οικονομικές σχέσεις ΗΠΑ-Ιαπωνίας, προς το παρόν δεν υπάρχει κανένας κίνδυνος να αναπτυχθεί μια συμμαχία Ουάσινγκτον-Τόκιο με ζημία της Ευρώπης, αφού τα οικονομικά συμφέροντα στις ΗΠΑ και στην Ιαπωνία είναι πολύ αποκλίνοντα.

Παρελθοντικοί φόβοι ότι θα μπορούσε να οικοδομηθεί ένα τεράστιο εμπορικό μπλόκ από την συνεργασία ΗΠΑ-Ιαπωνίας αφήνοντας έξω την Ευρώπη έχουν αποδειχθεί αβάσιμοι στο παρελθόν και μάλλον θα είναι αδικαιολόγητοι στο μέλλον:

Πρώτον, ο APEC ακολουθεί μία καθαρά επιχειρηματική, εθελοντική προσέγγιση στην φιλελευθεροποίηση του εμπορίου, η οποία είναι μονομερής και χωρίς διακρίσεις. Τα μέλη του έχουν συμφωνήσει να καθιερώσουν το ελεύθερο εμπόριο και επενδύσεις μέχρι το 2010 για τις αναπτυγμένες χώρες-μέλη και μέχρι το 2020 για τις αναπτυσσόμενες. Ο χαρακτήρας του είναι εκείνος της συνεισφοράς σε μια πολύπλευρη φιλελευθεροποίηση του εμπορίου.

Δεύτερον, τα 21 κράτη-μέλη του APEC διαφέρουν τόσο πολύ οικονομικά, πολιτικά και πολιτιστικά που δεν θα μπορούσαν να επιτύχουν την αναγκαία ομοφωνία για την δημιουργία δυνατών κοινών θεσμών. Το γεγονός ότι οι χώρες του APEC συμφώνησαν να χρησιμοποιήσουν τον μηχανισμό WTO ρύθμισης προστριβών δεν είναι μόνο σημάδι της δέσμευσής του για πολύπλευρη φιλελευθεροποίηση αλλά και της αδυναμίας του. Απ' αυτή την προοπτική, ο APEC δεν είναι πραγματικά απειλή για την Ευρωπαϊκή θέση στο παγκόσμιο οικονομικό σύστημα.

Τρίτον, ο οικονομικός προσανατολισμός των ΗΠΑ προς Ασία-Ειρηνικό έχει αποδυναμωθεί, ιδιαίτερα μετά την πρόσφατη Ασιατική κρίση. Αντίθετα, η Ευρώπη θα διατηρήσει την στρατηγική της σπουδαιότητα για τις ΗΠΑ και τον επόμενο αιώνα.

Παρόλα αυτά, υπάρχουν δύο πιθανές στρατηγικές για να αντιμετωπίσει η Ευρώπη τις προσπάθειες οικοδόμησης οικονομικών συμμαχιών στην Ασία-Ειρηνικό.

Η μια είναι να δημιουργήσει η Ευρώπη ισχυρότερους δεσμούς με τα άλλα δύο μέλη της τριάδας, τακτική η οποία έχει αποδειχτεί ότι αποδυναμώνει την σχέση μεταξύ των δύο αυτών πόλων. Απ' αυτή την οπτική, στο παρελθόν η Ευρώπη έχει υπάρξει θύμα του εστιακού και μετριοπαθούς ρόλου της Αμερικής στις διεθνείς σχέσεις.

Μια τέτοια αμφίπλευρη προσέγγιση θα περιελάμβανε την δημιουργία μιάς υπερατλαντικής περιοχής ελεύθερου εμπορίου, πράγμα από το οποίο θα ωφελούνταν οι Ευρωπαίοι αφού οι πολιτικές σχέσεις μεταξύ ΕΕ-ΗΠΑ είναι καλές τα τελευταία πενήντα χρόνια και αφού υπάρχει πολύ μεγαλύτερη πολιτιστική συνάφεια μεταξύ ΗΠΑ-ΕΕ παρά μεταξύ ΗΠΑ-Ιαπωνίας. Παρόμοια, οι Ευρωπαϊκές χώρες μπορεί να δημιουργήσουν πιο κοντινές σχέσεις με τις Ασιατικές χώρες. Μια τέτοια συνεργασία δεν θα χρειαζόταν να είναι περιορισμένη στην Ιαπωνία παρά θα συμπεριλάμβανε και

άλλες Ασιατικές χώρες. Ένα πρώτο κανάλι για έναν τέτοιο αμφίπλευρο διάλογο ανάμεσα στην Ευρώπη και την Ασία υπάρχει στο Ασιατικοευρωπαϊκό Συνέδριο (ASEM) που γίνεται ανά διετία από το 1996.

Η δεύτερη, από οικονομική άποψη περισσότερο υποσχόμενη, στρατηγική είναι η ενδυνάμωση των πολυμερών μηχανισμών, ιδιαίτερα του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου (WTO). Εμπειρικές μελέτες για την φιλελευθεροποίηση του εμπορίου επισημαίνουν ότι μια τέτοια στρατηγική είναι πολύ περισσότερο προτιμητέα από την δημιουργία πολυάριθμων ανά περιοχή συμφωνιών, εξαιτίας του γεγονότος ότι δεν υπάρχει εμπορική απόκλιση.

4.Συμπεράσματα: Προς Μια Πολυμερή Παγκόσμια Τάξη

Προς το παρόν, η νέα παγκόσμια τάξη είναι μάλλον μονομερής σε πολιτικό και στρατιωτικό επίπεδο με τις ΗΠΑ ως την μοναδική υπερδύναμη μετά τον Ψυχρό Πόλεμο. Παρόλα αυτά, σε οικονομικό επίπεδο, έχει δημιουργηθεί μια τριπολική παγκόσμια τάξη με πρωταγωνιστές της τριάδας την Ευρώπη, την Ιαπωνία και τις ΗΠΑ.

Ο ρόλος της Ιαπωνίας ως πολιτικός σύμμαχος των ΗΠΑ έχει αλλάξει ως ένα σημείο αλλά χωρίς να μειώνει πολύ την σπουδαιότητα της σχέσης τους. Ενώ οι ΗΠΑ χρειάζονταν την Ιαπωνία κατά την διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου για να συγκρατήσουν τον κομμουνισμό μέσα στα όρια της Σοβιετικής Ένωσης, της Κίνας και μερικών τμημάτων της Νοτιοανατολικής Ασίας, η σπουδαιότητα της Ιαπωνίας ως στρατιωτικός σύμμαχος παραμένει μεγάλη σήμερα εξαιτίας της περιφερειακής αστάθειας. Όμοια, η Ιαπωνία συνεχίζει να βασίζεται στις ΗΠΑ για στρατιωτική προστασία αφού υπάρχει φόβος να γίνουν υπερδυνάμεις άλλες περιφερειακές δυνάμεις, ιδιαίτερα η Κίνα.

Εφόσον οι γεωγραφικές ζώνες επιρροής που καλύπτονται από την πολιτική και στρατιωτική σχέση ΗΠΑ-Ιαπωνίας δεν διασταυρώνονται με τις Ευρωπαϊκές ζώνες ενδιαφέροντος, οι επιπτώσεις της σχέσης τους σ' αυτές τις περιοχές παραμένουν μάλλον μικρές για την Ευρώπη. Ανοικτά πολιτικά ζητήματα όπως τα περιβαλλοντολογικά προβλήματα ή το οργανωμένο έγκλημα αντιμετωπίζονται καλύτερα με πολυμερή φόρουμ.

Σχετικά με τα οικονομικά ζητήματα, ιδιαίτερα το εμπόριο, η κατάσταση είναι διαφορετική: Τα τρία μέλη της τριάδας ανταγωνίζονται άμεσα για οικονομική υπεροχή, πράγμα το οποίο γίνεται ιδιαίτερα εμφανές όταν στρατηγικές βιομηχανίες βρίσκονται σε κίνδυνο. Πρόσφατα, έχουν υπάρξει κινήσεις για ελεύθερο εμπόριο και επενδύσεις μέσω του APEC, που συμπεριλαμβάνουν την Ιαπωνία και τις ΗΠΑ. Παρόλα αυτά, η εμφάνιση ενός εμπορικού μπλόκ του APEC δεν αποτελεί φόβο για την Ευρώπη.

Σε περίπτωση, όμως, που η Ευρώπη επηρεαστεί από την αυξανόμενη υπερατλαντική πολυμέρεια, οι Ευρωπαίοι πρέπει να είναι έτοιμοι να αντιδράσουν. Δύο στρατηγικές είναι διαθέσιμες: Βελτίωση των αμφίπλευρων σχέσεων με καθένα από τα άλλα δύο μέλη της τριάδας, έτσι αποδυναμώνοντας την αμοιβαία σχέση τους. Αυτή η λύση θα είναι εφικτή μόνο αν η Ευρώπη είναι πρόθυμη να δράσει με συντονισμένο τρόπο.

Μια περισσότερο υποσχόμενη προσέγγιση της Ευρώπης θα ήταν η ενίσχυση της

πολυμερούς συνεργασίας η οποία θα αντανakλούσε καλύτερα την μοιρασμένη ευθύνη των μελών της τριάδας, η οποία τώρα γίνεται ακόμα πιο εμφανής μέσω της εισαγωγής του EURO.

Παρά το ενδιαφέρον που έχει ανακύψει λόγω της εμφάνισης της τριάδας και της σχέσης μεταξύ των μελών της, πιστεύω ότι η τριάδα που τώρα ελέγχει και κατευθύνει τις διεθνείς οικονομικές σχέσεις θα αντικατασταθεί από μια πολυπολική παγκόσμια τάξη μακροπρόθεσμα -ιδιαίτερα αν η οικονομική πρόοδος στην Κίνα, στην Ινδία και στην Λατινική Αμερική (Βραζιλία) οδηγήσει στην εμφάνιση κι άλλων οικονομικών και πολιτικών πόλων.